

POPOTNICA BILTENU SLOVENSKE VOJSKE V DRUGO DESETLETJE

Prenovljena številka strokovne revije Bilten Slovenske vojske je namenjena vprašanju slovenske zavezanosti mirnemu reševanju konfliktov, kar se mi kot vrhovnemu poveljniku obrambnih sil Republike Slovenije zdi ne samo potrebno, temveč tudi nujno. Za to vidim kar nekaj razlogov. Zgodovinske izkušnje Slovenk in Slovencev niso bile prijetne, če govorimo o ohranitvi narodove identitete, izražene v jeziku ter kulturnem in narodnem izročilu. Kljub različnim pojavnim oblikam raznarodovalnih ukrepov mnogih tujih oblasti je našim prednikom uspelo z veliko modrosti, globoke narodne zavesti in tudi politične spretnosti ohraniti slovenski narod. Kako pomembno je dosledno upoštevanje določil mednarodnega prava tudi v kriznih razmerah ali celo v vojni, se je pokazalo leta 1991. Slovenija je zmagala v vojni, a ne le v vojaškem smislu, temveč je z upoštevanjem vseh pravnih norm hitro postala prepoznavna, sicer kot mlada, vendar na visokih pravnih in moralnih načelih utemeljena evropska demokracija. Vojne izkušnje iz leta 1991 so še povečale občutek slovenskega naroda za jasno zavračanje uporabe sile pri reševanju kakršnih koli konfliktov.

Zato je moje zadovoljstvo ob povabilu k pisanju na temo *Slovinci v službi miru* toliko večje. Deloma tudi zaradi dejstva, da sem velik del svojega poklicnega življenja, in sicer od leta 1992 do 2005, preživel v OZN. Sprva kot veleposlanik RS, nato kot pomočnik generalnega sekretarja OZN. V obeh funkcijah sem imel precej opravka z mirovnimi operacijami. Mirovne operacije OZN so se takrat razmahnile in doživele velik razvoj, na drugi strani pa tudi bridka razočaranja ter trenutke globoke skepse. Vendar so se razvijale naprej, vse do današnjega obsega.

Tema Biltena je predstavljena resnično poglobljeno, znanstveno, teoretično in praktično, s strateške in taktične ravni, upoštevajoč evolutivne in transformacijske značilnosti mirovnih operacij ter izhajajoč iz zgodovinskih izkušenj. Najpristojnejši avtorji v slovenskem strokovnem prostoru so osvetlili pomembne konceptualne

spremembe na področju mirovnih operacij, ki so posledica številnih dejavnikov, predvsem pa pomembnih geopolitičnih sprememb v svetu. Ne smemo zanemariti vse večjega sodelovanja regionalnih organizacij pri uresničevanju mirovnih operacij, kar je posredno povzročilo drugačno razumevanje tērmina mirovna operacija in odprlo strokovne razprave tako na področju terminologije kot pri tehničnem izpolnjevanju obveznosti, pa vse do vprašanja nujnosti predhodnega mandata OZN. Te pomanjkljivosti se kažejo tudi v slovenskem prostoru, v katerem bo v prihodnje treba čim prej opraviti poglobljeno strokovno razpravo in poenotiti razumevanje tako v strukturah Slovenske vojske kot v širšem obrambno-varnostnem sistemu. Pri tem je mogoče uvodni in predvsem bolj teoretični del Biltena razumeti kot pomemben prispevek k temu pogledu.

Del prispevkov omogoča zanimiv zgodovinski vpogled v sodelovanje Slovencev in pozneje Slovenk v različnih mirovnih prizadevanjih posameznih velesil in mednarodnih organizacij. Čeprav je vojaško posredovanje evropskih sil na otoku Kreti leta 1897 težko razumeti kot mirovno operacijo, je bil vsaj za nekaj časa dosežen cilj, ki je še vedno v ospredju sodobnih prizadevanj mednarodne skupnosti na tem področju. Posredovanje je namreč zagotovilo premirje med strankama v spopadu ter brez nepotrebnih žrtev omogočilo diplomatsko reševanje spora na otoku. Zaupanje najvišjih političnih in vojaških oblasti v Avstro-Ogrski, ki ga je takrat doživel II. bataljon 87. celjskega pehotnega polka, je bilo res posebno. Posebno tudi zato, ker so to vojaško enoto sestavljali predvsem Slovenci in ker ji je poveljeval Slovenec tudi ob namestitvi na Kreto. Kljub temu je treba poudariti, da je takšno razmišljanje nekonvencionalno, saj ob proučevanju literature o mirovnih operacijah ugotovimo, da se te začenjajo omenjati okrog leta 1919, in sicer z mirovnimi konferencami po koncu prve svetovne vojne in urejanjem različnih mejnih vprašanj v Evropi, z različnimi plebisciti in drugimi dogodki, ki so poleg političnega in drugega diplomatskega delovanja zahtevali tudi zaščito varnosti, zaradi česar so sledile vojaške operacije, ki so bile namenjene prav temu.

Zgodovina veliko govori o mirovnih operacijah, ki so bile namenjene vzdrževanju premirja. Pri teh operacijah je šlo za postavitev koalicijskih sil na območje, na katerem je premirje že obstajalo in ga je bilo treba vzdrževati med dobro organiziranimi in discipliniranimi oboroženimi silami. Danes je položaj oboroženih sil precej drugačen, zaradi česar je treba pogledati vso zgodovino in vse vidike mednarodnega vojaškega delovanja, ki nima značaja oboroženega boja, temveč vojaške prisotnosti z različnimi vidiki uporabe vojaške sile in seveda z vedno prisotno pripravljenostjo ter sposobnostjo mirovnih sil, da so učinkovite v samoobrambi in pripravljene uporabiti orožje tudi za izpolnitev svojega mandata. Če danes s tega vidika utemeljeno gledamo na mirovne operacije, je popolnoma jasno, da je treba poznati zgodovino in presoditi, kaj se lahko naučimo iz izkušenj in kako je treba razmišljati o sedanjosti.

O sedanjosti pa je seveda treba razmišljati, kajti če pogledamo stanje današnjih mirovnih operacij, vidimo, kako pomembna je ta vojaška dejavnost za sodobni svet. Zadržal se bom le pri OZN, ki je s stališča mirovnih operacij danes najpomembnejša

organizacija. V mirovnih operacijah v okviru OZN deluje približno 140.000 vojakov. Nobena vojaška sila nima tolikšnega števila uniformiranega osebja, dejavnega v tujini. Ti ljudje so razporejeni v osemnajstih trenutno aktivnih mirovnih operacijah, vsaka pa stane organizacijo sedem milijard dolarjev. To je največji del sredstev, ki jih porabi OZN, a je ta poraba še vedno majhna v primerjavi z drugimi vrstami vojaškega nameščanja zunaj OZN, ki nimajo značaja mirovnih operacij.

Mirovne operacije so postale zelo vsestranske. Zadnje, uvedene v Afriki (Darfur, Čad, Centralnoafriška republika), že na začetku spadajo med najzahtevnejše. Iz tega je mogoče sklepati, da se zahtevnost mirovnih operacij povečuje, s čimer raste tudi stopnja tveganja. Leta 2007 je življenje izgubilo 67 pripadnikov mirovnih operacij OZN. Če gledamo po posameznih operacijah, vidimo, da jih je bilo tega leta samo v Libanonu šest. Libanon je, odkar obstajajo mirovne operacije, eno izmed najnevarnejših območij, čeprav je danes nekoliko zunaj središča zanimanja. To lahko pripišemo dejstvu, da je tam aktivna mirovna operacija, zaradi katere se stanje sorazmernega miru bolje vzdržuje.

Mirovne operacije so nevarne in vsestranske. Vsestranske zato, ker v ospredju ni več le razmejitev vojskujočih se strani. Poleg klasičnih funkcij se v sodobnih mirovnih operacijah opravljajo tudi druge. Zagotavljanje varnega okolja za politično normalizacijo, humanitarno dejavnost in razvoj je celovita naloga, ki zahteva delovanje mirovni sil daleč od vsakdanjih oblik vojaškega nameščanja. Ob tem se postavljajo različna vprašanja o usposabljanju in usposobljenosti mirovni sil. Vprašati pa se je treba tudi, kako celovito obravnavati izkušnje iz dosedanjih mirovni operacij in organizirati sistem poveljevanja, posebej še v organizacijah, kot je OZN, pri čemer je pomembno, da nacionalni kontingenti ne izgubijo svoje identitete. Torej obstajata dve liniji komunikacije, ena po poteh, ki jih določa mednarodna organizacija, in druga po tistih, ki jih določa nacionalni sistem oboroženih sil. Kako to uskladiti in doseči učinkovito delovanje, kako zagotoviti delovanje različnih kultur, pripadnikov in ravni usposobljenosti na način, ki bo omogočil uspešnost mirovne operacije? To so vselej velika vprašanja oziroma problemi.

V zadnjih letih je postalo aktualno vprašanje, ki kaže na zahtevnost sodobnih mirovni operacij. Mirovne operacije imajo večkrat nalogo omogočiti okolje, v katerem se lahko izvedejo volitve, in pomagati pri uvedbi pravnega reda ter institucij, ki ta red vzdržujejo. Obe nalogi sta izjemno zahtevni. Vzpostavljjanje varnega okolja za volitve v državi, kjer so komunikacije slabe, kjer ni tradicije volitev in kjer je z vsakim političnim dogodkom povezano nasilje, je izjemno težka naloga. Vzpostavljjanje pravnega reda v okoljih, kjer ni takšne tradicije in ustrezne infrastrukture, je še težje. Pogosto se pri tem pojavi potreba po vključevanju civilne policije, ki ima v mirovni operacijah zahtevne naloge. Civilna policija ima poleg težav, povezanih s prej omenjeno vsestranskostjo, še nekatere druge posebnosti. Treba se je prilagoditi lokalnemu okolju, in sicer tako, da omogoča učinkovito opravljanje policijskih nalog. Kako to zagotoviti v okolju, kot je na primer Haiti s svojo težko preteklostjo, kako v jezikovno zahtevni okoljih, kot je bil do pred kratkim Vzhodni Timor, ali v drugih težavnih okoliščinah?

Vse to so izjemno zahtevne naloge, ni pa veliko razumevanja za vse podrobnosti in težave, ki se pojavljajo ob njihovem uresničevanju. Mednarodna in politična javnost sta pogosto zadovoljni že z določitvijo mandata mirovni operaciji. S tem je za marsikoga vprašanje rešeno, saj je mandat določen in bo prišlo do nameščanja sil. Vendar pa se stvarno reševanje težav takrat šele začne. Šele takrat je očitno, kako malo lahko v kontekstu konkretne situacije pomenijo splošne resolucije Varnostnega sveta OZN in drugi akti, s katerimi se določajo mandati. Zato menim, da je nujen podroben pogled v izkušnje, tako iz oddaljene preteklosti kot tudi iz naše sedanjosti.

Pri govoru o civilni policiji je treba upoštevati tudi nekatere popolnoma človeške vidike, ki se pojavljajo pri vsaki mirovni operaciji. Nekoč sem z nekim zelo izkušenim voditeljem civilno-polijskih dejavnosti govoril o potrebi, da bi na misijo na Kosovo poslali dodatne policiste spomladi, ko zima mine in postanejo ljudje dejavnejši in se zato poveča obseg kriminala. Pojasnil mi je, da se ta težava ne pojavlja le na območju omenjene misije, temveč povsod po Evropi. Povsod se spomladi poveča število kriminalnih dejanj, zato je v tem času najtežje najti policiste, ki so pripravljeni zapustiti domovino, kjer jih bolj potrebujejo, in oditi v okolje misije, ki se ravno sooča s povečanimi potrebami. To omenjam zaradi razumevanja, da nameščanje mirovni sil, tako vojaških kot civilno-polijskih, ni le stvar mandatov in vojaške organizacije, temveč včasih čisto osnovnih vprašanj, ki spremljajo družbeno dogajanje.

Omenil sem že, da je zgodovinski spomin zelo pomembna kategorija in sestavina razmišljanja o današnjih mirovni operacijah. Za sklep bi dodal še eno misel. Menim, da je za vse države, zlasti za tiste, ki so pri sodelovanju v mirovni operacijah nove, pomembno, kako organizirajo svoje znanje o mirovni operacijah. To je znanje, ki se ne da naučiti iz knjig, napisanih na univerzah, temveč se pridobi s spremljanjem in skrbno analizo izkušenj. Zelo pomembno je, da se to znanje načrtno organizira, da se izkušnje načrtno zbirajo in analizirajo ter da iz tega postopoma izide doktrina, ki je potrebna, da se država, kot je Slovenija, ki je nov dejavnik pri izvajanju mirovni operacij, dobro znajde in ustrezno definira svoj položaj in svojo vlogo v mednarodni mirovni operacijah. Za doseg tega cilja je za novo državo pomembno sodelovanje s tistimi državami, ki imajo daljši staž in bogatejše izkušnje pri mirovni operacijah. Sosednja Avstrija je znana po tem, da ima v OZN enega najdaljših in najbolj zanimivih sistemov izkušenj iz mirovni operacij. Avstrija je že od vstopa v OZN aktivna v številni dejavnosti, povezanih z mirovni operacijami. Njeni vojaki so sodelovali v vrsti mirovni operacij, tudi civilna policija je prisotna v marsikateri. Tako pridobljene izkušnje so izjemno dragocene, njihova uporaba pa nujna za uspeh načrtovanja in delovanja v prihodni mirovni operacijah.

In ta prihodnost bo zapletena! V OZN so nekoč, ko je bilo pripadnikov mirovni operacij okrog 80.000, mislili, da se ne da narediti nič več in je večje število pripadnikov nepredstavljivo. Danes je pripadnikov občutno več, razvoj bo najverjetneje še napredoval, razmere pa bodo še bolj zapletene. Ne želim pisati futuristično o stvareh, ki se še niso zgodile in o katerih ne bi bilo prav razpravljati. Želim pa opozoriti, da zgodovina mirovni operacij še ni končana in da bo njihova prihodnost nevarna in zahtevna.

Ravno tako želim ponovno poudariti pomen te številke Biltena Slovenske vojske, ki vstopa v novo desetletje, in izraziti zadovoljstvo, da mi je bilo omogočeno napisati nekaj misli. Posebej pa naj poudarim, da bom kot vrhovni poveljnik slovenskih obrambnih sil tudi v prihodnje posebno pozornost namenjal dosežkom prav na področju sodelovanja v mirovnih operacijah, še posebej pa me bodo zanimale njihove izkušnje. Avtorjem prispevkov v tej pomembni številki Biltena Slovenske vojske se zahvaljujem za njihov znanstveni in strokovni prispevek, vsem, ki so s slovensko zastavo na ramah že opravili pomembno delo v imenu Republike Slovenije, pa izrekam veliko spoštovanje v upanju na korektno izpolnjevanje obveznosti tudi v prihodnje.